

Bij het omslag

Tjalie Robinsons taal- en tekenkunst

Op 1 juni verzamelden zich in het Nijmeegse Dominicus College zo'n honderd mensen voor een niet alledaagse gebeurtenis. Achter dat college lag vroeger de tuin, behorende bij het klooster van de paters Dominicanen. Thans vindt men er een bouwplaats met goeddeels voltooide woningen, vriendelijk gerangschikt rond een ruimbemeten plein met als een soort endeldarm een kleiner plein, wat straten die op het grote plein uitkomen en voorts de groene weide die de grens van het voormalige dorp Hees vormt.

De mensen die zich verzameld hadden waren duidelijk vooral ouders met vrolijke uitgedoste kinderen, toekomstige bewoners, daarnaast zag men er een handvol officials van de gemeente en, op de achtergrond, wat onbestemde dames en heren, onder wie bijvoorbeeld Enno Endt. Men was bijeen om het plein een naam geven en ook de endeldarm en twee straten aan weerszijden van het plein.

De toekenning bleek symbolisch: het plein werd genoemd naar de in Nijmegen meest bekende stadsschrijver Jan Brinkhoff, de endeldarm gaat voortaan de naam van de vroeg gestorven Frans Kellendonk levendig houden, beiden zijn zij niet alleen in Nijmegen geboren, maar hebben zij er ook in hun werk naar verwezen en omdat ze leraar respectievelijk leerling waren van het Dominicus College kwam die straatnaamgeving de gemeente goed uit.

De twee straten werden genoemd naar twee auteurs die minder kunnen bogen op zulk een dubbele relatie: de een was Nescio, en dat verklaarde de aanwezigheid van Enno Endt, wiens *Aandacht voor Nescio* in de jaren '60 veel heeft tweegebracht, de ander Tjalie Robinson. Nescio is natuurlijk geen Nijmegenaar, maar hij heeft prachtige stukjes over de stad en zijn omgeving, de Waal en de Lentse overkant geschreven. Terecht dat zijn straatje het allermooiste uitzicht geeft, zoals Endt tevreden vaststelde: over een weide met koeien heen naar een horizon met bomen en een kerktoeren.

En Tjalie Robinson? Ja, die is alleen maar, in 1911, in de stad geboren en vervolgens, drie maanden oud, door zijn ouders onder de arm genomen en naar Indië versleept, dus het uitzicht is dat van de minst bedeelde: men kijkt tegen de flats aan die het Brinkhoffplein omzomen. Tjalie vind je overigens helemaal niet als Tjalie in het geboorteregister van de stad Nijmegen. Daar heet hij gewoon Jan J. Th. Boon. Maar zijn vader was een totok, een volbloed Hollander, die als militair naar Indië was gegaan en daar trouwde met het Indische meisje Fela Robinson, wier vader een Engelsman en moeder een volbloed Javaanse was. Jantje Boon groeide op als een Indisch kind en eenmaal volwassen en trots op zijn Indische leefwijze koos hij de familienaam van zijn moeder. Als Tjalie Robinson werd hij een overtuigd strijder voor de Indische cultuur. Men leze om een goed beeld te krijgen van deze activiteiten de uitleiding van Nieuwenhuys bij het *Verzameld Werk* van Tjalie's alterego Vincent Mahieu dat in 1992 verscheen. In de Nederlandse literatuur kennen we Tjalie Robinson vooral als Vincent Mahieu, en dat is de schrijver van

Tjies en Tjoek. In het *Verzameld werk*, door Querido - als immer bij deze uitgeverij - voorbeeldig verzorgd, zijn beide bundels met novellen opgenomen naast *Schuilten voor de regen*, *Schat, schot, schat*, gedichten en ongebundelde verhalen. Maar voor Robinson was zijn journalistieke arbeid nummer een. Toen hij in de jaren vijftig repatrieerde naar Nederland richtte hij een tijdschrift voor Indische Nederlanders op onder de naam *Tong Tong*, dat later *Moesson* werd en als zodanig nog steeds van groot belang is. Zijn zoons zijn daarvoor nu nog steeds actief (Tjalie zelf stierf in 1974).

De illustraties in deze aflevering van Tsjip zijn afkomstig uit verschillende van de 'Indische' bundels die Tjalie Robinson met als verzameltitel *Piekerans van een straatlijper* deed verschijnen en, wat de vignettes betreft, uit de bij uitgeverij Moesson verschenen bundel *Je-lah-je-rot en kripoet*. In zijn piekerans richt Robinson zich met een vlotte babbel tot zijn mede Indisch-mensen over de vreemdste gebeurtenissen van alledag. *De Nieuwsgier* en *De Vrije Pers*, twee van de Indische kranten, plaatsten zijn piekerans en die wekten grote respons bij de lezers. Zelf gaf hij in het voorwoord op zijn eerste bundel, die bij Masa Baru in Bandung verscheen, te kennen, dat zijn stukjes weinig pretenties hadden: "Het hoeft toch geen zin en geen schoonheid te hebben, ja toch? Ook de zwaluwen in de lucht en de waterspinnen op het deelvlak tussen twee hemelen schrijven, Shakespeare schrijft en Jean-Paul schrijft, en alle Tjalie's schrijven. Er is geen kunst aan. De wereld trekt zich nergens wat van aan. Het opstel dat ik vandaag schrijf is morgen weer verouderd. Het Djakarta in deze bundel is niet meer het Djakarta van vandaag. Een 'reeks weerspiegelingen in een bruin oog', dat is één, een bruine hand die schrijft, dat is alles. Nou tabé dan, van Tjalie Robinson."

In het voor wie de Indische letterkunde wil volgen langzamerhand onmisbare tijdschrift *Indische Letteren* vertelt Joop van den Berg over de achtergrond van Robinsons tekeningen (*Indische Letteren*, jrg. 8/1, 1993, p. 19-26). Die verschenen destijds in *Wapenbroeders*, een uitgave voor de strijdkrachten in Nederlands-Indië en later, na de regeringsoverdracht in *Oud-Wapenbroeders*, *Uitgave van en voor Indië-veteranen*. Robinson kende het cartoonwerk van de Amerikaanse cartoonist van de Tweede Wereldoorlog Bill Mauldin, die in zijn soldatentypes Willie en Joe een klassiek geworden duo neerzette en daarmee de kampioen werd van de *dogfaces*, de gewone infanteristen, bij ons 'zandhazen'. Tjalie creëerde als zijn zandhazen de dunne en de dikke Taaie en Neut, die satirisch commentaar leveren op de actualiteit. Met één dialoog onder hun aanwezigheid in prent kan worden aangegeven hoe dat werkte. Plaatje van Neut en Taaie die een donkere Ambonees - rillend van de kou - vriendelijk bejegenen: Neut: 'Oom Ambon! wat doe je in de kou?' Oom Ambon: 'Alles kapot, njong...Vaderland, volk, hoop, vertrouwen...alles kapot door teveel beloften...' Taaie: 'Beloften mot je fiolosofies bekijke, Oom...jullie zijn d'r an kapot gegaan, wij lefe d'r fan...'

Dat Tjalie Robinson zijn tekentalent heeft doorgegeven aan zijn zoons bewijst vooral Rogier Boon, wiens talent - aldus Van den Berg - 'in het uitbeelden van Indische tafereeltjes en situaties zijn weerga in Nederland nauwelijks heeft gevonden'. KC